

УДК 371.132:372.461:378

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ДОШКІЛЬНА ОСВІТА” ДО ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК

Матвієнко С.І., Варуха О.В., Оленченко С.О.

Автором статті висвітлено деякі шляхи удосконалення підготовки майбутніх вихователів до проведення з дітьми дошкільного віку роботи з формування у них належного рівня рухових умінь і навичок, визначених відповідно до вимог Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”.

Ключові слова: підготовка студентів, діти дошкільного віку, основні рухові уміння й навички.

Автором статті проаналізовані деякі шляхи удосконалення підготовки майбутніх вихователів до проведення з дітьми дошкільного віку роботи з формування у них належного рівня рухових умінь і навичок, визначених відповідно до вимог Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”.

Ключевые слова: подготовка студентов, дети дошкольного возраста, основные двигательные умения и навыки.

The article highlights several ways of improving teacher training for organization of activities conducive to formation of preschool children's motor skills according to the requirements of the Base program of preschool child development “I am in the world”.

Key words: teacher education, preschool children, basic motor skills.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства рельєфно окреслюють потребу підвищення рівня здоров'я населення нашої країни, перш за все – дітей і молоді як носіїв генофонду нації, – забезпечення для означеної категорії населення належного рівня рухової активності, що зумовлено зростаючими показниками проявів гіподинамії, вад діяльності серцево-судинної, кісткової та інших систем організму.

У національних програмах “Освіта (Україна XXI століття)”, “Діти України”, Національній доктрині розвитку освіти та програми “Здоров'я нації” серед стратегічних завдань визначено пошук шляхів удосконалення процесу збереження, зміцнення та формування здоров'я молодого покоління.

У Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні зазначено, що нині “переважна більшість дошкільнят зазнає дефіциту руху, недостатньо загартована, характеризується низькою витривалістю” [7, с. 3].

З прийняттям у 2008 р. Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” підвищилися вимоги до професійної діяльності вихователя ДНЗ з формування у дошкільників життєво

важливих рухових умінь і навичок як основи збереження та зміцнення їхнього здоров'я.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що стратегічні завдання розвитку дошкільної освіти в Україні повинні враховувати потреби сучасних дітей в активному русі, у повноцінному формуванні основних рухових умінь і навичок. Ці завдання мають бути відображені в змісті фахової підготовки майбутніх вихователів, до кола професійних обов'язків яких входить проведення низки заходів, що сприятимуть збереженню та зміцненню здоров'я вихованців, у тому числі – з опанування ними належного рівня основних рухів [2]. Основні рухи людини починають формуватися в дошкільному віці і вдосконалюються протягом життя шляхом нагромадження індивідуального досвіду [9, с. 1].

Проте, як визначає аналіз наукових джерел та періодики з дошкільного виховання, у роботі інструкторів з фізичного виховання у ДНЗ і вихователів продовжують зустрічатися такі професійні помилки щодо навчання дошкільників основних рухів, як: незнання методики навчання рухів, відсутність чіткої системи заходів у даному виді діяльності, добір обмеженого кола дидактичних

методів, перш за все – практичної групи тощо. Це зумовлює необхідність удосконалення процесу професійної підготовки студентів до роботи з фізичного виховання у дошкільниками, зокрема, щодо формування у них основних рухових умінь і навичок.

Отже, об'єктивною потребою якісної професійної підготовки майбутніх вихователів до формування у дошкільників основних рухових умінь і навичок, адекватної вимогам сучасності, недостатня теоретична і практична розробленість проблеми зумовлюють **актуальність теми даного дослідження**.

Метою статті є розкриття окремих аспектів фахової підготовки майбутніх вихователів до формування у дошкільників основних рухових умінь і навичок з огляду на реалізацію вимог Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” з підтримки високого рівня рухової активності та здоров'я дитини.

Аналіз останніх публікацій. Проблема професійної підготовки студентів представлена такими напрямками наукових досліджень: розробкою теоретичних і методичних засад професійно-педагогічної підготовки студентів (В.Бондар, О.Дубасенюк, А.Капська, О.Мороз, О.Пехота, В.Семиченко); удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури стало предметом наукових досліджень В.Ареф'єва, Л.Волкова, М.Зубалія, Т.Овчаренко, О.Петунін, М.Садикова, Б.Шияна та ін.

Проблема зміцнення здоров'я та фізичного розвитку дітей дошкільного віку знайшла своє відображення в дослідженнях О.Богиніч, О.Бурової, Е.Вільчковського, Н.Денисенко, Т.Дмитренко, В.Логінової, М.Кістяківської, С.Петренко, Л.Лохвицької, Л. Калуської, С.Лайзане, С.Титаренко та ін.

Окремі питання підготовки вихователів до проведеної роботи з формування у дошкільників основних умінь та навичок розглядалися у наукових працях О.Богиніч, Е.Вільчковського, Н.Денисенко, О.Дубогай, Т.Дмитренко, В.Логінової, Т.Осокіної, Д.Хухлаєвої та ін., переважно – в контексті проблеми забезпечення належного рівня рухової активності дітей старшого дошкільного віку.

Викладення основного матеріалу. Підготовка майбутніх педагогів до фізичного виховання дітей розглядається у наукових роботах Т.Бабушкіна, М.Віленського, С.Петренко, О.Петуніна, В.Сластьоніна, Л.Сущенко. Професійна діяльність вихователя дошкільного навчального закладу щодо розкриття функціональних обов'язків вихователя з охорони життя та здоров'я дітей ґрунтовно досліджувалася Е.Вільчковським, Н.Денисенко, Н.Левінець, Є.Панько, Л.Семушиною та ін.

Особливості професійної підготовки сучасних вихователів дітей дошкільного віку представлено у монографії Г.Беленької [1]. Дослідниця вважає, що результатом навчання студентів у педагогічному виші повинна стати професійна компетентність, що забезпечить належний рівень готовності майбутніх фахівців до виконання своїх функціональних обов'язків [1, с. 29]. Г.Беленька зазначає, що професійна компетентність вихователя – багатогранне поняття, що охоплює різні сфери компетенції – оздоровчо-профілактичну, навчально-розвивальну, методичну, виховну, просвітницьку тощо [Там само].

Ґрунтовний аналіз окремих аспектів обраної нами проблеми розглянуто в дисертаційному дослідженні

С.Петренко (2007 р.). Дослідницею теоретично обґрунтовано і розроблено модель підготовки майбутнього вихователя до формування у дошкільників основних рухових умінь та навичок, побудовану на органічному поєднанні ефективних теоретичних і практичних форм, здійснюваних інтерактивними методами навчання; виявлено й експериментально перевірено педагогічні умови підвищення ефективності професійної підготовки студентів до формування у дошкільників основних рухових умінь і навичок [9, с. 5].

З прийняттям Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” (2008 р.) національне дошкілля реалізує у практиці роботи з дошкільниками компетентнісну парадигму [2, с. 5], яка орієнтує педагога на формування у дитини життєвої компетентності як науки життя в доступній формі, розвитку у дошкільника життєво важливих умінь і навичок, до яких належать і рухові уміння й навички як основа повноцінного руху та здоров'я людини. Необхідний обсяг рухової активності дітей є вирішальною гарантією виховання всебічно розвиненого, здорового підростаючого покоління. “Руки, – писав академік І.Павлов, – головний прояв життя. Діяльність внутрішніх органів спрямована на забезпечення роботи м'язів, а тренування м'язів є одночасно і удосконаленням функції інших органів та систем” [3, с. 7].

Аналіз змісту Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” засвідчив, що в ньому для кожного вікового періоду дошкільного дитинства (ранній вік, молодший і старший дошкільний вік) зазначено напрями роботи щодо набуття дітьми умінь і навичок основних рухів (ходьби, бігу, рівноваги тощо).

Вихователю ДНЗ надано програмою рекомендації з використання вправ в основних рухах, запропоновано для роботи з дошкільниками використання окремих засобів, (переважно – фізкультурного інвентарю), однак у змісті означеного документа відсутні нормативні дані щодо фізичної підготовленості та фізичного розвитку дітей дошкільного віку кожної вікової групи.

Не знайшло належного висвітлення питання, що досліджується нами, й у змісті програми розвитку дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт” [5], введеною МОН України в практику національних ДНЗ у 2010 р. У розділі програми “Фізичний розвиток” визначено, зокрема, наступні освітні завдання щодо формування у дітей основних рухів:

- опанування дошкільниками різновидів життєво необхідних рухів – ходьби, бігу, стрибків, лазіння...;
- збільшення запасу рухових навичок та вмій за рахунок розучування спортивних вправ та ігор з елементами спорту [5, с. 5].

Суттєвою проблемою, яку покликано реалізувати викладачі вишів щодо упровадження засад Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” в практику роботи ДНЗ, є якісна підготовка майбутніх вихователів до практичної фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми. На нашу думку, така підготовка повинна здійснюватися на наступних рівнях:

- *Теоретичному*, який передбачає ознайомлення майбутніх педагогів ДНЗ із специфікою руху, рухової діяльності, основних рухових умінь та навичок як основи життєдіяльності й здоров'я людини. Зміст

підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти реалізується у ході вивчення дисциплін “Валеологія”, “Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти”. Останній курс спрямований на формування у студентів системи фундаментальних знань теорії та методики фізичного виховання.

- *Теоретико-методичному*, на якому студенти набувають необхідні знання у галузі методики фізичного виховання з розділу “Зміст і методика навчання рухів у дітей дошкільного віку”; ознайомлюються зі змістом Базової програми, зокрема з розділу “Забезпечення рухової активності”, а також лінії розвитку “Фізичний розвиток” для різних вікових категорій дошкільного дитинства.

- *Діяльнісному*, який передбачає набуття студентами необхідних фахових умінь у змодельованих умовах практичних і лабораторних занять, що проводяться в аудиторіях вишу та на базі ДНЗ.

- *Практично-творчому*, специфіка якого визначається власною педагогічною роботою студента з дітьми під час проходження різних видів педагогічної практики у ДНЗ.

Аналіз галузевих стандартів вищої освіти фахівців дошкільного профілю, навчальних планів спеціальності “Дошкільна освіта”, навчально-методичних посібників [4; 6; 10], наукових досліджень із зазначеної проблеми дозволяють говорити про те, що професійна підготовка майбутніх вихователів до проведення роботи з опанування дошкільниками рухових умінь та навичок нині більшою мірою спрямована на набуття студентами теоретико-методичних знань про засади фізичного виховання.

У виші на реалізацію завдань підготовки майбутніх вихователів до проведення з дошкільниками фізкультурно-оздоровчої роботи у ДНЗ спрямований курс “Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти”, який включений до програми підготовки фахівців дошкільного профілю за ОКР “бакалавр”.

Типовою навчальною програмою (2005 р.) до цього курсу передбачено, що у результаті його вивчення студент повинен оволодіти системою знань і умінь, у тому числі – стосовно навчання дошкільників основних рухових умінь та навичок. Серед набутих студентами професійних якостей у сфері рухової діяльності домінують: знання основ методики рухової діяльності, діагностики рухової підготовленості та стану здоров’я дітей дошкільного віку; уміння добору оптимальних засобів і методів фізичного виховання; володіння методичними прийомами опанування основними рухами [11].

У той же час майбутні вихователі ДНЗ недостатньо мірою вмотивовуються на якісне опанування техніки рухів, перш за все – через обмежену кількість практичних і лабораторних занять з теми (у межах її вивчення передбачається проведення лише 2 практичних і 4 лабораторних годин).

С.Тітаренко акцентує у вагу на особливостях організації лабораторних занять з теми “Методика формування у дітей основних рухових умінь та навичок”, специфіка яких визначається урахуванням індивідуальних особливостей студентів, рівнем їхнього фізичного й інтелектуального розвитку. На дану дослідницю, перед кожним студентом на усіх етапах підготовки до лабораторних занять викладач пови-

нен поставити провідне завдання, яке буде сприяти розвитку його творчої активності, формуванню певних професійних умінь у галузі рухової діяльності [12, с. 212].

Зазначимо, що під час проходження студентами педагогічних практик у змісті програм практики також не завжди чітко зазначаються завдання щодо удосконалення у дітей різного віку техніки основних рухів (у період літньої педагогічної практики), виконання раніше вивчених дітьми вправ, які базуються на основних рухах під час проведення спортивних олімпіад, днів і тижнів здоров’я у ДНЗ, а також інших форм фізкультурно-оздоровчої роботи. Не в усіх ДНЗ радо заохочується проведення зі старшими дошкільниками міні-походів та інших форм туризму.

Педагог вишу, керівник педагогічної практики, повинен спрямовувати роботу студентів у ДНЗ як на безпосереднє проведення різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи, так і на ознайомлення з кращим досвідом передових вихователів з проведення заходів активного руху, у тому числі – уранішньої гімнастики, фізкульхвилинок, динамічних перерв і рухливих ігор.

Ми погоджуємося з думкою дослідниці М.Машовець про те, що глибоке занурення студента-практиканта в педагогічний процес ДНЗ, можливість для нього спостерігати стиль роботи педагогічного колективу є одним із факторів підвищення професійної компетентності майбутнього фахівця ДНЗ [8, с. 166].

На нашу думку, підвищенню рівня знань студентів у галузі рухової діяльності дітей сприятиме впровадження в практику вишівської підготовки вихователя ОКР “спеціаліст” спеціального курсу “Основи рухової діяльності дошкільників”. Опанування студентами матеріалів спецкурсу дозволить поглибити знання майбутніх вихователів про психолого-педагогічні, анатоомо-фізіологічні основи, методики та технології формування рухових умінь і навичок у дошкільників; сформує уміння доцільно добирати зміст рухової діяльності відповідно до віку дітей, їх індивідуальних можливостей та рівня рухової підготовленості.

Висновки

Існуюча система підготовки майбутніх вихователів до формування у дошкільників основних умінь і навичок, з огляду на важливість даної проблеми в контексті положень Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” щодо забезпечення у дошкільників належного об’єму та якості рухового режиму, не повністю відповідає вимогам сьогодення. Це стосується збільшення об’єму теоретичної підготовки студентів у межах вивчення навчальної дисципліни “Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти” і розкоординованості педагогічних дій при безпосередній взаємодії студентів з дітьми під час проведення лабораторних занять та проходження ними практики в дошкільному навчальному закладі. Удосконаленню підготовки майбутніх вихователів до проведення роботи з навчання дошкільників основних рухів сприятиме впровадження в практику вишівської підготовки вихователя ОКР “спеціаліст” спеціального курсу “Основи рухової діяльності дошкільників”; використання широкого спектру форм практичної роботи у галузі фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми.

Література

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / М-во освіти і науки України, АПН України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
3. Богініч О. Л. Технологія формування вмій спеціалістів дошкільного профілю здійснювати методичне керівництво фізичним вихованням дітей / О. Л. Богініч // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. – Рівне, 2002. – Вип. 21. – С. 35–38.
4. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2004. – 428 с.
5. Впевнений старт. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://doshkillya.ostriv.in.ua>. – Назва з екрану.
6. Кожухова Н. Н. и др. Воспитатель по физической культуре в дошкольных учреждениях : учеб. пособ. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Н. Н. Кожухова, Л. А. Рыжкова, М. М. Самодурова ; под ред. С. А. Козловой. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 320 с.
7. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
8. Машовець М. А. Сучасні підходи до організації педагогічної практики майбутніх дошкільних педагогів / М. А. Машовець // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 4. – С. 164–167.
9. Петренко С. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь та навичок : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Петренко Світлана Анатоліївна. – К., 2007. – 21 с.
10. Поліщук О. В. Педагогічна практика студентів з курсу “Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку” : навч. посіб. – К. : Міленіум, 2004. – 144 с.
11. Типова навчальна програма для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “Дошкільне виховання (освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”)” “Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку” / уклад. О. Л. Богініч. – К. : Освіта України, 2005. – 24 с.
12. Тітаренко С. А. Підготовка студентів до формування в дошкільників основних рухових умінь та навичок у процесі проведення лабораторних занять / С. А. Тітаренко // Вісник Київського міжнародного університету. Серія “Педагогічні науки”. – 2009. – № 12. – С. 204–214.